

Tomasz Śmietanka
Uniwersytet w Siedlcach

ORCID: 0000-0003-2623-9100
tomasz.smietanka@uws.edu.pl

JEL Classification: M19

ZRÓŻNICOWANA ZAMOŻNOŚĆ POLSKICH GMIN A JAKOŚĆ ŻYCIA W GMINACH - WYBRANE KORELACJE I IMPLIKACJE ZARZĄDCZE

DIFFERENTIAL WEALTH OF POLISH MUNICIPALITIES AND QUALITY OF LIFE IN MUNICIPALITIES - SELECTED CORRELATIONS AND MANAGEMENT IMPLICATIONS

<https://doi.org/10.34739/maj.2024.01.11>

Streszczenie: Celem artykułu jest identyfikacja związku między zamożnością polskich gmin a jakością życia w gminach i na tej podstawie sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zarządzania gminami. Pomimo tego, że wpływ zamożności gmin na jakość życia wydaje się dość oczywisty, to na podstawie dotychczasowego przeglądu literatury takie zależności raczej nie były przedmiotem szczegółowych analiz naukowych. Przedmiotem badań były polskie gminy miejsko-wiejskie będące zarazem miastami powiatowymi. W opracowaniu dokonano pomiaru korelacji pomiędzy sytuacją finansową gmin w trzech grupach: najzamożniejsze, średniozamożne i najmniej zamożne a jakością życia, wyrażaną na podstawie 78 szczegółowych wskaźników GUS. Z badań wynika silna zależność pomiędzy zamożnością gmin a ogólną jakością życia w gminach i istotna statystycznie, zróżnicowana, ogólna jakość życia w trzech grupach zamożności gmin oraz różna siła oddziaływania zamożności gmin na wyodrębnione cztery segmenty jakości życia: gospodarczy, społeczny, środowiskowy i instytucjonalno-polityczny.

Słowa kluczowe: zamożność gmin, jakość życia w gminach, zarządzanie gminą, zarządzanie rozwojem lokalnym

Abstract: The purpose of this article is to identify the relationship between the wealth of Polish municipalities and the quality of life in municipalities and, on this basis, to formulate conclusions and recommendations for municipal management. Although the impact of the wealth of municipalities on quality of life seems quite obvious, on the basis of the review of the literature to date, such relationships are unlikely to have been the subject of detailed scientific analysis. The subject of this study was Polish urban-rural municipalities that are also district cities. The study measured the correlation between the financial situation of municipalities in three groups: the most affluent, medium affluent, and least affluent and the quality of life, expressed on the basis of 78 detailed indicators of the Central Statistical Office. The study shows a strong correlation between the wealth of municipalities and the overall quality of life in municipalities and a statistically significant, differentiated, overall quality of life in the three groups of municipal wealth, as well as the different strength of the impact of municipal wealth on the identified four segments of quality of life: economic, social, environmental, and institutional-political.

Keywords: wealth of municipalities, quality of life in municipalities, municipal management, local development management

Wprowadzenie

Głównym celem działalności gmin, które stanowią podstawę samorządu terytorialnego na poziomie najbliższym mieszkańcom, jest kształtowanie w sposób ciągły procesów rozwoju lokalnego. Poziom rozwoju lokalnego w danym momencie określa stan tego rozwoju, czyli innymi słowy poziom życia na obszarze gminy, a w szerszym ujęciu – jakość życia w gminie. Może ona być określana generalnie głównie poprzez analizę jakościową (opinia mieszkańców), albo głównie przez analizę ilościową (dane statystyczne, dokumenty urzędowe). Poziom rozwoju gmin zależy niewątpliwie od ich zasobności finansowej, czyli zamożności. Problematyka jakości życia jest zagadnieniem interdyscyplinarnym. Na jej poziom wpływają czynniki gospodarcze, społeczne, środowiskowe i instytucjonalno-polityczne. Budżet gminy jest główną determinantą krótko- i średnio-okresowej sytuacji ekonomicznej danej gminy, a także stanowi jej plan finansowy. Ma on istotne znaczenie dla prowadzonej w gminie polityki rozwoju, jak również może wpływać na jakość życia jej mieszkańców. W strukturze dochodów i wydatków gmin zawarty jest program zarządzania tą instytucją publiczną, który zawiera decyzje polityczne uchwalane przez radę samorządu lokalnego. W aspekcie zróżnicowanej zamożności gmin, także w Polsce, istotnego znaczenia nabiera przyjęcie, adekwatnej do zasobności gmin, ogólnej polityki zarządzania publicznego. Bowiem sposób zarządzania gminami może mieć również wpływ na jakość życia mieszkańców, niezależnie od poziomu zamożności gmin. Aby wstępnie rozpoznać powyższe zależności w pracy dokonano ogólnej i szczegółowej analizy korelacji pomiędzy zamożnością polskich gmin a jakością życia w gminach oraz wykorzystano obserwację uczestniczącą autora¹ w formułowaniu wniosków i rekomendacji zarządczych dla gmin.

Przegląd literatury

Krótki przegląd wybranej literatury polskich autorów związanej w szczególności z zasobami i potencjałami gminy, rozwojem lokalnym i jakością życia, można ująć w trzech obszarach:

- 1) studia przypadku dotyczące poszczególnych gmin,
- 2) studia przypadku dotyczące poszczególnych regionów,
- 3) opracowania o bardziej ogólnym charakterze.

1) Celem opracowania z pierwszego obszaru jest studium przypadku dla konkretnej gminy – subiektywna ocena jakości życia mieszkańców przygranicznej gminy Hanna oraz ocena wpływu inwestycji w gminie na jej poziom. Wyniki wskazały, że subiektywna ocena jakości życia mieszkańców jest raczej wysoka, co jest dość powszechną opinią wśród mieszkańców polskich gmin. Można także stwierdzić, że w opinii respondentów jakość życia nie zmieniła się znacząco w ciągu ostatnich pięciu lat. Respondenci dostrzegają wpływ, jaki na jakość życia gospodarstw domowych ma istotna rola działań gminy, a szczególnie pozyskane środki na inwestycje z UE (Siedlecka, 2015). Inne opracowania stanowiące studium przypadku dla konkretnej jednostki samorządu terytorialnego zwracają uwagę na, np. czynniki endogeniczne, w tym finansowe (Hurski, Kołsut, 2017), czynniki gospodarcze i biznesowe (Niewęglowski, Jabłonka, 2013), a także inwestycyjne (Zygmunt, 2012).

2) Drugi obszar badań zamożności gmin i jakości życia dotyczący całych regionów obejmuje m.in. analizę dochodów i wydatków budżetu wybranych gmin Dolnego Śląska w latach 2004-2007 w kontekście ich wpływu na jakość życia w gminach (Kropsz, 2009). W kolejnym opracowaniu na podstawie 25 wskaźników opisujących zamożność, nowoczesność i konkurencyjność dokonano dynamicznej – A (dla lat 2002-2007) oraz statycznej – B (dla 2007 roku) typologii gmin województwa lubelskiego. Najbardziej interesujące dla polityki regionalnej w typologii są gminy, w których zachodzi dysproporcja pomiędzy potencjałem statycznym a dynamiką rozwoju (gminy typów AB i BA). Przeprowadzona typologia stała się podstawą wniosków i rekomendacji dla inter- i intraregionalnej polityki rozwoju (Szlachta, Dziemianowicz, Szmigiel, Nowicka, 2009).

¹ Autor był burmistrzem gminy Kozielnice w latach 1998-2018.

Celem innego opracowania była próba określenia potencjału rozwojowego zachodnio-pomorskich gmin poprzez ich klasyfikację pod względem wielkości dochodu, z uwzględnieniem podatku od osób fizycznych i prawnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danej gminy. Aby móc wskazać zależności pomiędzy strukturą demograficzną a jej potencjałem rozwojowym, opracowano zestaw wskaźników bazujących na danych z zakresu demografii oraz finansów gmin województwa zachodniopomorskiego (Sobczyk, 2014).

Potencjał rozwojowy zależy przede wszystkim od sytuacji demograficznej obszaru, od zdolności „przyciągania” nowych mieszkańców oraz od zdolności odtworzeniowej lokalnej społeczności. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego i społecznego potencjał demograficzny tkwiący w społecznościach lokalnych jest ważnym elementem szans rozwojowych danego regionu. W kolejnym opracowaniu podjęto próbę oceny sytuacji demograficznej gmin województwa zachodniopomorskiego oraz ich potencjału rozwoju. Przeprowadzone badania potwierdziły różnicowanie potencjału rozwojowego gmin. Gminy o lepszym potencjale demograficznym wykorzystują „rentę położeniową” przy większych ośrodkach miejskich, czego efektem jest „zasysanie” ludności, co wpływa na wzrost wpływów do budżetów z tytułu podatków lokalnych oraz udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (Karnowska, Sobczyk, 2019).

3) Trzeci obszar krótkiego przeglądu literatury krajowej związanej z podjętym tematem dotyczy rozważań o bardziej ogólnym charakterze. W pierwszym z analizowanych opracowań przedstawiono założenia, metodologię i wyniki rankingu jakości życia w polskich gminach, wykonanego na zlecenie samorządów i Polskiej Agencji Prasowej jesienią 2020 roku. Ranking został oparty na 48 szczegółowych (cząstkowych) wskaźnikach reprezentujących szerokie spektrum zagadnień (środowisko naturalne, mieszkalnictwo, infrastruktura techniczna i cyfrowa, zasoby endogeniczne, płace, ubóstwo, dostępność i przystępność usług publicznych i komercyjnych, jakość edukacji, rynek pracy, atrakcyjność migracyjna, dochody gmin itp.) Wskaźniki te zostały zważone na podstawie ich znaczenia dla jakości życia. Propozycja szczegółowych wskaźników i ich waga została zaproponowana przez autora analizowanego opracowania. Następnie na tej podstawie skonstruowano syntetyczny Indeks Jakości Życia, będący sumą ważonych wskaźników cząstkowych. Wyniki rankingu zestawiono dla pięciu typów gmin: 1. powiatów grodzkich (miast) i stref podmiejskich tych ośrodków, 2. gmin z siedzibą powiatu, 3. gmin z miastem powyżej 5 tys. mieszkańców, 4. gmin wiejskich oraz 5. gmin z miastem poniżej 5 tys. mieszkańców. Najwyższe oceny otrzymały gminy podmiejskie, najniższe peryferyjne gminy wiejskie, głównie na północy i wschodzie kraju (Śleszyński, 2021).

Możliwości finansowania zadań samorządów gminnych są niewspółmiernie niskie w stosunku do skali istniejących potrzeb. W tych warunkach przed władzami gmin stoi poważne zadanie zwiększenia efektywności wydatków budżetowych. Możliwość racjonalizacji gospodarki budżetowej jest wypadkową płaszczyzny dochodowej i wydatkowej budżetu. Wymaga konsekwentnego podejmowania zintegrowanych działań, których skutkiem jest wzrost dochodów budżetu gminy oraz poprawa efektywności ich wydatkowania. Zewnętrzne uwarunkowania wprowadzania przedsięwzięć racjonalizujących gospodarkę powinny być ukierunkowane na wzrost niezależności finansowej jednostek samorządu terytorialnego (Sierak, 2003). W kolejnej publikacji zaprezentowano analizę gospodarki budżetowej jednostek samorządu terytorialnego dla wykazania, że zasobność własnych środków finansowych może stanowić także barierę w wykorzystaniu funduszy Unii Europejskiej. Zdaniem autora tego opracowania realizacja szerokiego zakresu zadań inwestycyjnych stawia przed władzami samorządowymi nie tylko wymóg zmiany źródeł ich finansowania poprzez wzrost udziału środków pożyczkowych, ale także lepszego przygotowania do bardziej racjonalnego wykorzystania środków z funduszy Unii Europejskiej (Sierak, 2007) i środków rządowych.

Funkcjonowanie oraz rozwój jednostek samorządu terytorialnego wraz z rosnącymi potrzebami społeczności lokalnych wymaga coraz bardziej optymalnych rozwiązań i instrumentów w zakresie finansowania bieżącej działalności i przedsięwzięć rozwojowych. Właściwy dobór instrumentów finansowania rozwoju lokalnego wymaga współpracy JST oraz instytucji finansowych i należy do kluczowych procesów zarządzania rozwojem (Mickiewicz, Grzebieluch, 2010). W innym artykule opisano (na podstawie bazy danych o projektach finansowanych ze środków UE prowadzonej przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego) zależność między wykorzystaniem funduszy a wielkością jednostki samorządowej oraz między wielkością pozyskiwanych środków

a poziomem rozwoju i zamożnością jednostek samorządowych. Autor analizował rolę, jaką odgrywają poszczególne programy operacyjne w finansowaniu zadań realizowanych przez samorządy (Swianiewicz, 2012).

Środki pomocowe otrzymywane z UE oraz dotacje rządowe niewątpliwie przyczyniają się do przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Środki na realizację projektów podjętych przez gminy pochodzą zarówno z budżetu UE jako środki o charakterze bezzwrotnym, jak i ze źródeł własnych samorządu terytorialnego. Z analizy prognoz wynikało, że gminy w Polsce w perspektywie 2014-2020 będą miały ograniczone możliwości absorpcji środków z funduszy UE. Brakować będzie w większości gmin przede wszystkim środków na tzw. wkład własny. W tej sytuacji jednostki samorządu terytorialnego będą w ograniczonym zakresie wykorzystywać środki z funduszy Unii Europejskiej i prawdopodobnie w strukturze wszystkich planowanych inwestycji ograniczą swoje inwestycje tylko do tych współfinansowanych z funduszy pomocowych, chociaż w mniejszym zakresie (Grzymała, 2014). Warto też zwrócić uwagę na to, że praktyka zarządzania finansami publicznymi na poziomie lokalnym pokazuje wpływ zarządzania publicznego na efektywność polityki finansowej i gospodarki budżetowej na poziomie lokalnym (Sierak, 2015). Dotyczy to także realizacji zadań przy wykorzystaniu środków dłużnych, co może dać wiele korzyści, zwłaszcza dotyczących szybszego osiągnięcia oczekiwanych społecznie efektów niwelowania luki infrastrukturalnej czy usługowej. Następstwa sięgania po kredyty czy pożyczki mogą być jednak bardzo dotkliwe dla tych samorządów, które nie przygotowały właściwych strategii zarządzania długiem w perspektywie długoterminowej (Król, 2016).

W krótkim przeglądzie wybranych pozycji literaturowych warto zwrócić uwagę na sposób ujęcia omawianych zagadnień przez autorów zagranicznych w niektórych krajach europejskich. Hiszpańskie analizy obejmują aspekty związane z konsumpcją, usługami społecznymi, mieszkalnictwem, transportem, środowiskiem, rynkiem pracy, zdrowiem, kulturą i wypoczynkiem, edukacją i bezpieczeństwem. Wyniki pokazują, że północne i centralne regiony Hiszpanii osiągają najwyższy poziom jakości życia, podczas gdy regiony południowe zgłaszają niską jakość życia. Edukacja jest zmienną, która wymaga największej poprawy w gminach o słabych wynikach, a w następnej kolejności zdrowie i obiekty kulturalne, zanieczyszczenie i przestępczość. Gęstość zaludnienia i starzenie się społeczeństwa wydają się mieć według tych badań pozytywny związek z jakością życia (Gonzales, Caracaba, Ventura, Garcia, 2011).

W kolejnym artykule badano strukturę przestrzenno-czasową jakości życia w regionie Andaluzji i sprawdzano, jak zmieniała się ona w latach 2007-2011. W tym celu zbadano jakość życia na poziomie lokalnym przy użyciu danych gminnych, opracowano złożony indeks jakości życia inspirowany możliwościami i ostatnimi trendami w zakresie dobrobytu oraz zastosowano podejście czasoprzestrzenne przy użyciu przestrzennych technik ekonometrycznych. Wskaźniki demograficzne, dochody, szybkie sieci informatyczne, edukacja i zdrowie miały największy wpływ na określenie jakości życia w Andaluzji. W latach 2007-2011 ogólna jakość życia w tym regionie pogorszyła się w wyniku globalnego kryzysu, ale jednocześnie zmniejszyły się dysproporcje terytorialne w rozwoju (Sánchez, Chica-Olmo, Jiménez-Aguilera, 2018).

Inne badanie stanowi oryginalne podejście do zrozumienia znaczenia kondycji finansowej samorządów lokalnych w odniesieniu do dobrobytu społecznego. Wybrano próbę składającą się z 76 hiszpańskich miast w okresie 2008-2010. Wyniki pokazały, że obywatele, którzy mieszkają w gminach o dobrej kondycji finansowej (zamożności), mają wyższą jakość życia niż inni. Ogólnie rzecz biorąc, obywatele z gmin rządzonych przez partie prawicowe o niskiej konkurencji politycznej mają tendencję do posiadania wyższego poziomu jakości życia (Cuadrado-Ballesteros, Mordán, García-Sánchez, 2014).

W kolejnym artykule omówiono badania oceniające związek między jakością życia (QoL) na obszarach miejskich a wynikami pracy samorządów lokalnych we Włoszech. Stwierdzono, że procedury parametryczne i nieparametryczne zostały wykorzystane do analizy wyników, w tym w obszarze: edukacji, transportu miejskiego i innych usług publicznych. Potwierdzono również wpływ kontekstów społeczno-ekonomicznych i politycznych na miejskie QoL i zarządzanie miastem (Bigerna, Polinori, 2014). W innym opracowaniu przedstawiono nowe dowody dotyczące wpływu wydatków publicznych na podaż usług rekreacyjnych na jakość życia obywateli w czasie wolnym. Analiza danych z 103 włoskich gmin stołecznych, obejmujących okres 2007-2010, wykazała, że wydatki publiczne na rekreację wpływają na jakość życia w czasie wolnym w różny sposób,

w zależności od kategorii wydatków. Wydatki na turystykę zasadniczo podążały w górę liniowo, poprawiając jakość życia obywateli w czasie wolnym. Natomiast wydatki gmin na usługi związane ze sportem i kulturą miały nieliniowy wpływ (Prete, Revelli, 2021).

Celem ostatniego analizowanego opracowania było obliczenie indeksu jakości życia na poziomie mikro wszystkich 6251 gmin w Republice Czeskiej w oparciu o wskaźniki i pochodne indeksy wyższych poziomów hierarchicznych – powiatów i regionów – w kontekście ich przestrzennego zróżnicowania. Z obliczeń indeksu jakości życia wynikało, że jakość życia na wsiach jest generalnie wyższa niż w miastach; najwyższa była jednak w dużych miastach o liczbie mieszkańców powyżej 100 000 i w małych miastach o liczbie mieszkańców od 5000 do 10 000. Jakość życia w Czechach była istotnie zróżnicowana przestrzennie na wszystkich poziomach hierarchicznych (Murgaš, Klobučník, 2016).

Próba badawcza

Przedmiotem badań są polskie gminy miejsko-wiejskie, pełniące także funkcje miast powiatowych powiatów ziemskich. Próba badawcza liczy 30 gmin, co stanowi około 10 % ogólnej liczby (314) powiatów ziemskich w Polsce. Jest to próba celowa, obejmująca trzy grupy gmin, uszeregowanych szczegółowo w każdej grupie w kolejności od najmniejszej do największej zamożności: najmniej zamożne: Kazimierza Wielka, Opatów, Mońki, Miechów, Wschowa, Nisko, Łęczna, Dąbrowa Tarnowska, Jędrzejów, Szydłowiec; średniozamożne: Wołomin, Łobez, Bytów, Grójec, Ząbkowice Śląskie, Myślenice, Strzelce Opolskie, Wieliczka, Pszczyna, Kartuzi oraz najbardziej zamożne: Drawsko Pomorskie, Gryfino, Słubice, Świecie, Police, Goleniów, Grodzisk Mazowiecki, Koźnice, Piaseczno, Polkowice². Tak dobrana próba celowa może mieć cechy dużej reprezentatywności dla wszystkich 314 polskich gmin, miast powiatów ziemskich, bowiem obejmuje gminy o różnym stopniu zamożności i dodatkowo o zróżnicowanych innych cechach szczegółowych (renta położenia, źródła dochodów własnych, wiodący charakter gminy).

Metody badawcze

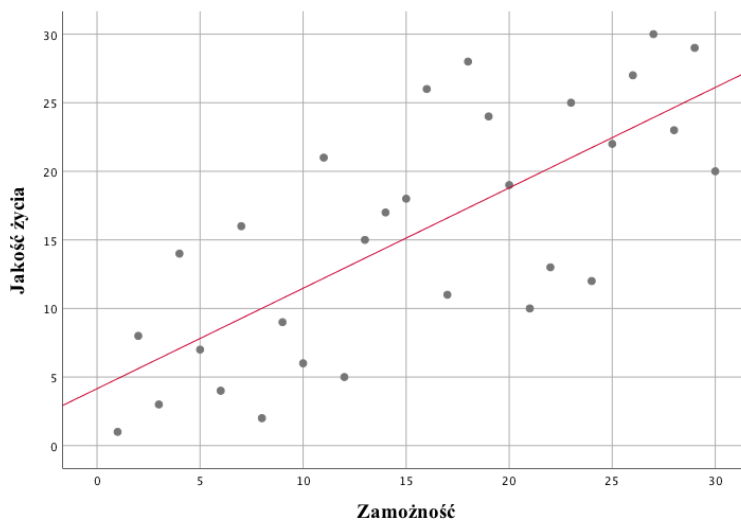
Metody badawcze wykorzystane w pracy to: analiza uśrednionych wskaźników szczegółowych GUS za lata 2016-2019, analiza korelacji (ogólna i pogłębiona) pomiędzy zamożnością gmin a jakością życia w gminach oraz obserwacja uczestnicząca autora. Wskaźniki GUS opisujące łącznie jakość życia w gminach pogrupowane są w czterech grupach: ład społeczny (32 wskaźniki cząstkowe) w 11 dziedzinach: zmiany demograficzne, zdrowie publiczne, ubóstwo i warunki życia, edukacja, dostęp do rynku pracy, wzorce konsumpcji, adekwatność dochodu w okresie starości, czynniki warunkujące zdrowie, przestępczość, wypadki drogowe oraz kultura i sztuka; ład gospodarczy (23 wskaźniki) w 5 dziedzinach: rozwój gospodarczy, zatrudnienie, transport, turystyka, rolnictwo; ład środowiskowy (13 wskaźników) w 5 dziedzinach: zmiany klimatu, ochrona powietrza i wód gruntowych, użytkowanie gruntów, bioróżnorodność, gospodarka odpadami; ład instytucjonalno-polityczny (10 wskaźników) w 2 dziedzinach: otwartość i uczestnictwo, instrumenty ekonomiczne. Szczegółowe wskaźniki, w celu dokonania analizy porównawczej, poddano ocenie punktowej od 1 – najniższa wartość wskaźnika do 30 – najwyższa wartość wskaźnika w przypadku stymulant rozwojowych, a odwrotna punktacja w przypadku destymulant rozwojowych. Przyjęto upraszczające założenie (zarazem spójne z ideą rozwoju zrównoważonego), że każdy z czterech ładów (segmentów) w jednakowym stopniu oddziałuje na łączną jakość życia. W związku z takim założeniem wyliczono punkty ważne dla każdego ładu (segmentu). Następnie zsumowano punkty ważne w poszczególnych ładach, co dało ogólną punktację jakości życia w gminach. Koniec okresu badawczego 2016-2019, w którym poddano analizie ilościowej łącznie 78 uśrednionych wskaźników szczegółowych GUS, to zarazem koniec długiego okresu stabilizacji, po którym nastąpił okres niepewności, rozpoczęty w 2020 roku globalną pandemią, a następnie wojną na Ukrainie oraz wysoką inflacją.

² Wybór autora na podstawie uśrednionych danych z lat 2016-2019 z corocznych rankingów zamożności gmin sporządzanych przez profesora P. Swianiewicza dla tygodnika „Wspólnota”.

Wyniki badań

W celu zbadania ogólnej zależności między zamożnością 30 polskich gmin miejsko-wiejskich, miast powiatowych policzono łączną jakość życia (w punktach ważonych) w czterech segmentach według sposobu opisanego w metodzie badań.

Rysunek 1. Związek między zamożnością a jakością życia

Źródło: opracowanie własne.

Następnie każdej gminie na podstawie punktów ważonych przyporządkowano punkty jakości życia od najmniejszej – 1 pkt (Kazimierza Wielka), do największej – 30 pkt (Grodzisk Mazowiecki). Podobnie w przypadku zamożności gmin przyporządkowano punkty od najmniejszej zamożności – 1 pkt (Kazimierza Wielka), do największej – 30 pkt (Polkowice) – Rysunek 1. Analiza korelacji Spearmana pokazała występowanie silnego istotnego statystycznie związku między zamożnością a jakością życia, $r_s = 0,73$; $p < 0,001$. Im wyższa punktacja dotycząca zamożności, tym lepsza jakość życia (Rysunek 1).

Badane gminy podzielono na 3 grupy ze względu na poziom zamożności³: 1-10 pkt, 11-20 pkt oraz 21-30 pkt. Analiza testem Kruskala-Wallisa pokazała występowanie istotnych statystycznie różnic pomiędzy 3 wyodrębnionymi grupami gmin w zakresie jakości życia, $H = 14,45$; $p = 0,001$; $\eta^2 = 0,46$. Przeprowadzone porównania parami wykazały, że gminy o najniższej punktacji zamożności wynoszącej od 1 do 10 pkt uzyskały istotnie statystycznie niższą jakość życia ($p = 0,01$) w porównaniu do gmin o wyższej punktacji (11-20). To samo dotyczy odniesienia do gmin o najwyższej punktacji: 21-30 pkt ($p = 0,001$) (tabela 1). Jak wynika z analiz, zróżnicowana istotnie zamożność badanych gmin przekłada się na zróżnicowaną istotnie jakość życia w tych gminach.

Tabela 1. Analiza statystyczna trzech wyodrębnionych grup gmin

Zmienna	Zamożność (pkt)	M	Me	SD	Min	Max	Q1	Q3
Jakość życia	1-10	7	6,5	4,97	1	16	2,75	10,25
	11-20	18,4	18,5	6,96	5	28	14	24,5
	21-30	21,1	22,5	7,22	10	30	12,75	27,5

M – średnia; **Me** – mediana; **SD** – odchylenie standardowe; **Min** – minimum; **Max** – maksimum; **Q1** – pierwszy kwartyl; **Q3** – trzeci kwartyl

Źródło: opracowanie własne.

³ Por. próba badawcza.

Po przeprowadzonej ogólnej analizie korelacji przystąpiono do wyliczenia korelacji szczegółowych (siły zależności) w poszczególnych ładach (segmentach) a jakością życia w gminach. Poniżej przedstawiono wyniki analizy korelacji zamożności z poszczególnymi ładami⁴ (tabela 2).

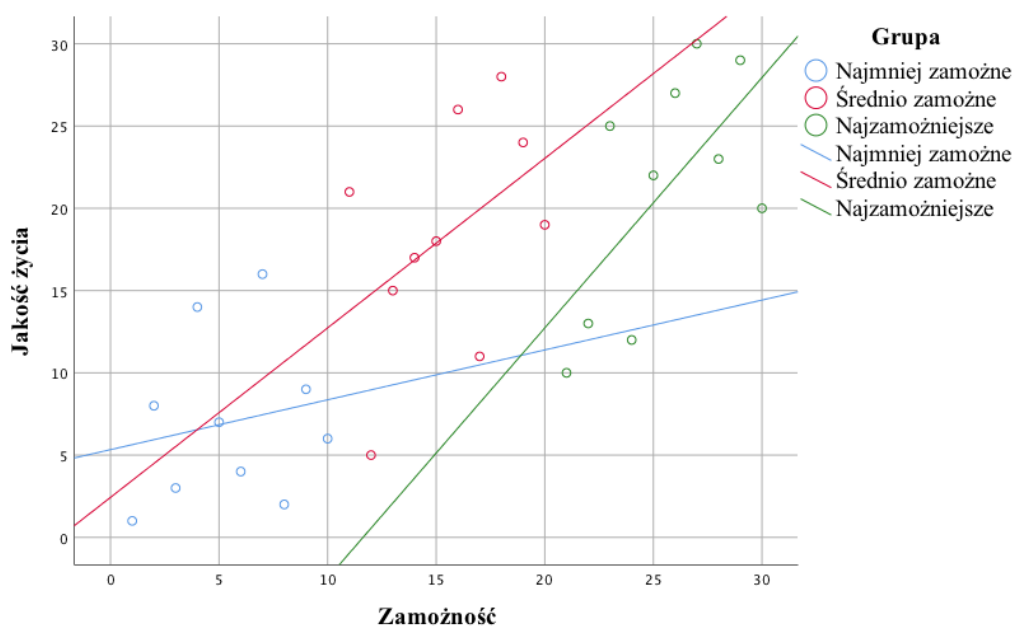
Tabela 2. Związek między zamożnością oraz poszczególnymi ładami (segmentami) jakości życia w gminach

Zmienna	Gospodarczy	Środowiskowy	Społeczny	Instytucjonalno-polityczny
Zamożność	$r_s = 0,5$ $p = 0,005$	$r_s = 0,73$ $p < 0,001$	$r_s = 0,35$ $p = 0,06$	$r_s = 0,67$ $p < 0,001$

Źródło: opracowanie własne

W wyniku analizy zaobserwowano występowanie trzech istotnych statystycznie związków, z czego najsilniejszy dotyczył ładu środowiskowego (0,73), następnie instytucjonalno-politycznego (0,67), zaś na koniec gospodarczego (0,50). Im wyższa punktacja zamożności, tym większa punktacja poszczególnych segmentów jakości życia w gminach. Co istotne, zamożność nie wykazuje istotnego statystycznie (0,35) związku z ładem społecznym.

Na zakończenie pogłębionych analiz korelacji zbadano siłę zależności pomiędzy zamożnością gmin w poszczególnych trzech grupach gmin (1-10 najmniej zamożne, 11-20 średniozamożne, 21-30 najbardziej zamożne) a jakością życia w gminach. Pomimo względnie małej liczebności każdej z grup (10) warto przeprowadzić taką analizę, bowiem na jej podstawie można będzie uchwycić pewne, ogólne prawidłowości w zależnościach (rysunek 2).

Rysunek 2. Związek między zamożnością a jakością życia w 3 grupach gmin

Źródło: opracowanie własne

Badając związek między zamożnością a jakością życia odrębnie w każdej grupie gmin zaobserwowano ważne zależności. Wraz ze wzrostem zamożności wzrastała istotnie korelacja dla poszczególnych grup: najmniej zamożne, $r_s = 0,24$, $p = 0,51$; średniozamożne, $r_s = 0,44$, $p = 0,2$; najzamożniejsze, $r_s = 0,55$, $p = 0,1$. Dodatkowo okazało się, że w gminach o najmniejszej zamożności i w mniejszym stopniu w gminach o średniej zamożności nie występuje istotny związek pomiędzy poziomem zamożności a jakością życia w gminach ($r_s = 0,24$).

⁴ Por. metody badawcze.

Wnioski i rekomendacje

1. Krótki przegląd wybranej literatury polskiej z długiego okresu stabilizacji do początku 2020 roku, związany w szczególności z zasobami i potencjałami gminy, rozwojem lokalnym i jakością życia, rozumianą jako aktualny stan i poziom rozwoju lokalnego, lokuje się w trzech obszarach: studia przypadku dotyczące poszczególnych gmin, studia przypadku dotyczące poszczególnych regionów i opracowania o bardziej ogólnym charakterze. Podczas kwerendy piśmiennictwa nie dostrzeżono analiz dotyczących badania siły zależności pomiędzy zamożnością gmin a jakością życia w gminach, co może stanowić pewną lukę badawczą w obszarze zarządzania rozwojem lokalnym.
2. Opracowania będące studium przypadku dla konkretnej jednostki samorządu terytorialnego, niezależnie od stopnia jej zamożności, zwracają uwagę na np. wysoką, subiektywną ocenę jakości życia przez mieszkańców, istotne w rozwoju fundusze unijne, czynniki endogeniczne, w tym finansowe, czynniki gospodarcze i biznesowe a także czynniki inwestycyjne.
3. Drugi obszar badań zamożności gmin i jakości życia dotyczący całych regionów obejmuje m.in.: analizę dochodów i wydatków budżetu wybranych gmin w regionie w kontekście ich wpływu na jakość życia w gminach; zależność pomiędzy strukturą demograficzną gmin w regionie a ich potencjałem rozwojowym, a także analizę w regionie gmin o lepszym potencjale demograficznym, które wykorzystują „rentę położeniową” przy większych ośrodkach miejskich, co wpływa na zwiększenie liczby ludności, wzrost wpływu do budżetu z tytułu podatków lokalnych i PIT, który oddziałuje pozytywnie na jakości życia w gminie.
4. Opracowania o bardziej ogólnym charakterze w wymiarze ogólnopolskim dotyczą m. in. badania jakości życia w różnych typach gmin o zróżnicowanym położeniu; analizy zarządzania gospodarką budżetową jednostek samorządu terytorialnego w kontekście ograniczonych, własnych środków finansowych jako bariery wykorzystania funduszy UE; nowoczesnego wykorzystania instrumentów dłużnych w zarządzaniu gospodarką finansową gminy oraz związków między wykorzystaniem funduszy a wielkością jednostki samorządowej oraz między wielkością pozyskiwanych środków a poziomem rozwoju i zamożnością jednostek samorządowych.
5. W przeglądzie literatury zagranicznej można dostrzec m. in. kluczowe elementy jakie wpływają na jakość życia w gminach, do których należą: edukacja, zdrowie kultura, zanieczyszczenie powietrza, przestępczość, gęstość zaludnienia, starzenie się społeczeństwa, wskaźniki demograficzne, dochody ludności, szybkie sieci informatyczne; zarazem gminy o dobrej kondycji finansowej, oferują obywatelom wyższą jakość życia, a konteksty społeczno-ekonomiczne i polityczne mają istotny wpływ na jakość życia, ważne jest również zróżnicowanie ludnościowe i przestrzenne.
6. Badania własne autora dowiodły, że w polskich gminach, miastach powiatowych (o zróżnicowanej istotnie zamożności oraz zróżnicowanych innych cechach) istnieje silny i istotny statystycznie związek pomiędzy ich zamożnością a jakością życia w tych gminach, co w przypadku doboru celowej próby gmin o dużym stopniu reprezentatywności prowadzi do wniosku, że zamożność gmin jest istotnym czynnikiem kształtującym jakość życia w polskich gminach.
7. Najsilniejszy związek zamożności i jakości życia występuje w jej segmencie środowiskowym – $r_s=0,73$ (nakłady gmin na ochronę powietrza i wód gruntowych oraz na gospodarkę odpadami), a następnie instytucjonalno-politycznym – $r_s=0,67$ (kapitał społeczny w gminach oraz instrumenty ekonomiczne) oraz gospodarczym – $r_s=0,50$ (rozwój gospodarczy, zatrudnienie, transport, turystyka i rolnictwo). Segment społeczny jakości życia nie ma istotnego związku z zamożnością gminy ($r_s=0,35$), zatem można przypuszczać, że zamożność gminy nie jest istotnym czynnikiem kształtującym jakość życia w segmencie społecznym, a ważniejsze w przypadku tego właśnie segmentu mogą być inne czynniki, np. jakość zarządzania gminą.

8. Korelacja pomiędzy jakością życia a zamożnością gmin jest zależna od poziomu ich zamożności: najniższa ($r_s=0,24$) i zarazem nieistotna w grupie badanych dziesięciu najmniej zamożnych gmin; przeciętna, choć nadal mało istotna ($r_s=0,44$) w grupie badanych dziesięciu średniozamożnych gmin oraz najmocniejsza, choć niezbyt wysoka, ($r_s=0,55$) w grupie najbardziej zamożnych gmin.
9. Analizy szczegółowe korelacji dowiodły, że choć zamożność gmin jest kluczowym czynnikiem jakości życia w gminach, to można znaleźć segmenty (społeczny i częściowo gospodarczy) oraz grupy gmin (najmniej zamożne i średniozamożne), dla których konkretny poziom zamożności wydaje się nie być tak ważnym czynnikiem jakości życia, jak we wstępnej analizie ogólnej.
10. Jeśli we wszystkich gminach dostrzeżono brak związku między zamożnością a segmentem społecznym to można przypuszczać, że wszystkie gminy niezależnie od stopnia zamożności mają podobne szanse w kształtowaniu segmentu społecznego poprzez zarządzanie rozwojem lokalnym, zatem rekomenduje się, aby wszystkie gminy w zarządzaniu publicznym zwróciły w pierwszej kolejności większą uwagę na poprawienie wskaźników w segmencie społecznym (m.in.: zdrowie publiczne, edukacja, ubóstwo, dostęp do rynku pracy, przestępczość, kultura i sztuka).
11. Jeśli w grupach gmin najmniej zamożnych i średniozamożnych dostrzeżono brak istotnej zależności pomiędzy konkretną zamożnością a jakością życia, to można przypuszczać, że gminy najmniej zamożne i średniozamożne mają podobne szanse w kształtowaniu jakości życia poprzez doskonalenie zarządzania rozwojem lokalnym, zatem rekomenduje się, aby szczególnie gminy najmniej zamożne i średniozamożne zwróciły większą uwagę w zarządzaniu publicznym na kształtowanie jakości życia pomimo istniejących deficytów finansowych.
12. Potrzebne są bardziej pogłębione analizy siły zależności pomiędzy zamożnością gmin a jakością życia w gminach, szczególnie w trwającym od 2020 roku okresie niepewności, aby dokonać nowej analizy porównawczej i na jej podstawie zweryfikować aktualność powyższych rekomendacji zarządczych z okresu stabilizacji oraz sformułować dodatkowe postulaty zarządcze dla gmin o zróżnicowanym poziomie zamożności.

Bibliografia:

- Bigerna, S., Polinori, P. (2014). Quality of Life and Efficiency in Italian Municipalities. *International Advances in Economic Research* 20(3), p. 347-348.
- Churski, P., Kołsut, B. (2017). Potencjał rozwojowy gminy Powidz w okresie postępującej endogenizacji procesów rozwoju, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*. Poznań: Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 35-52.
- Cuadrado-Ballesteros, B., Mordán, N., García-Sánchez, I.-M. (2014). Is Local Financial Health Associated with Citizens' Quality of Life?, *Social Indicators Research* 119(2), p. 559-580.
- Gonzalez, E., Carcaba, A., Ventura, J., Garcia, J. (2011). Measuring Quality of Life in Spanish Municipalities. *Local Government Studies* 37(2), p. 171-197.
- Grzymała, Z. (2014). Możliwości wykorzystywania środków pomocowych z UE przez gminy polskie w nowej perspektywie finansowej 2014-2020, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 332, s. 11-20.
- Karmowska, G., Sobczyk, A. (2019). The Influence of Demographic Changes on the Development Potential of Communes of the West-Pomeranian Province, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 8(63), s. 7-21.
- Kropsz, I. (2009). Zróżnicowanie przychodów i wydatków budżetu wybranych gmin Dolnego Śląska, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu* 11(4), s. 170-176.
- Król, D. (2016). Istota zarządzania długiem samorządowym w procesie zrównoważonego rozwoju lokalnego, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 437, s. 261-269.
- Mickiewicz, P., Grzebieluch, A. (2010). Zarządzanie finansowaniem rozwoju lokalnego na poziomie gminy, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* 11(9), s. 43-52.
- Murgaš, F., Klobučník, M. (2016). Municipalities and Regions as Good Places to Live: Index of Quality of Life in the Czech Republic *Applied Research in Quality of Life* 11(2), pp. 553-570.

- Niewęłowski, M., Jabłonka, R. (2013). Potencjał rozwojowy mikroprzedsiębiorstw na terenie gminy Sadowne, Europa Regionum 17, s. 293-303.
- Prete, A.L., Revelli, F. (2021). Voter Turnout and City Performance: Evidence from Italian Municipalities. *Journal of Law, Economics & Organization* 37(1), p. 168-197.
- Sánchez, Á., Chica-Olmo, J., Jiménez-Aguilera, J. (2018). A Space-Time Study for Mapping Quality of Life in Andalusia During the Crisis. *Social Indicators Research*. Vol. 135 Issue 2, p. 699-728.
- Siedlecka, A. (2015). Impact of the activities of local government on the quality of life of households, in the opinion of the inhabitants, of the border commune, Hanna, *Miscellanea Geographica* 19(4), pp. 21-25.
- Sierak, J. (2007). Sytuacja finansowa gmin a możliwości pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej na finansowanie rozwoju lokalnego, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów / Szkoła Główna Handlowa* 76, p. 78-100.
- Sierak, J. (2015). The Impact of Public Management on the Effectiveness of Public Finances at the Local Level, *Economics and Management* 3, p. 25-34.
- Sierak, J. (2003). Uwarunkowania i możliwości racjonalizacji gospodarki budżetowej gmin *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* 979, p. 342-352.
- Sobczyk, A. (2014). Potencjał rozwojowy gmin województwa zachodniopomorskiego *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica* 74, p. 85-91.
- Swianiewicz, P. (2012). Środki unijne w samorządach – kto korzysta najczęściej? *Samorząd Terytorialny* 5, s. 9-24.
- Szlachta, J., Dziemianowicz, W., Szmigiel, K., Nowicka, P. (2009). Potencjał rozwojowy gmin województwa lubelskiego *Barometr Regionalny* 2(16), p. 17-27.
- Śleszyński, P. (2021). Synthetic indicator of the quality of life in polish communes at the beginning of the third decade of the 21st century | [syntetyczny wskaźnik jakości życia w gminach polski na początku trzeciej dekady XXI wieku] *Czasopismo Geograficzne* 92(2), pp. 325-352.
- Zygmunt, A. (2012). Wydatki inwestycyjne jako wyznacznik rozwoju regionalnego na podstawie powiatu brzeskiego, *Prace Naukowe / Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach. Projekty regionalne i lokalne – uwarunkowania społeczne i gospodarcze*, p. 279-297.